

Rolnummers 6439 en 6519
Arrest nr. 87/2017 van 6 juli 2017

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen betreffende artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek (taak en bevoegdheden van de Orde van Vlaamse balies en van de « Ordre des barreaux francophones et germanophone »), gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg Luik, afdeling Luik, en door de Franstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en E. De Groot, en de rechters L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* * *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging*

a. Bij vonnis van 24 mei 2016 in zake de « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* » en anderen tegen de Belgische Staat, Federale Overheidsdienst Justitie, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 2 juni 2016, heeft de Rechtbank van eerste aanleg Luik, afdeling Luik, de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek, in die interpretatie dat het de ‘ *Ordre des barreaux francophones et germanophone* ’ niet toelaat voor de gewone rechtscolleges een vordering in te stellen die ertoe strekt de belangen van de rechtzoekende te verdedigen, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre het de ‘ *Ordre des barreaux francophones et germanophone* ’ niet toelaat een vordering in te stellen die de bescherming beoogt van de fundamentele vrijheden zoals die worden erkend door de Grondwet en de internationale verdragen waarbij België partij is, terwijl sommige wetten het mogelijk hebben gemaakt dat voor de hoven en rechtbanken van de rechterlijke orde een vordering wordt ingesteld door rechtspersonen die een collectief belang aanvoeren in verband met de bescherming van de fundamentele vrijheden zoals die worden erkend door de Grondwet en de internationale verdragen waarbij België partij is ? ».

b. Bij vonnis van 9 september 2016 in zake de « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* » en D.D. tegen de Belgische Staat, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 28 september 2016, heeft de Franstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel dezelfde prejudiciële vraag gesteld.

Die zaken, ingeschreven onder de nummers 6439 en 6519 van de rol van het Hof, werden samengevoegd.

Memories en memories van antwoord zijn ingediend door :

- de « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* », bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Berbuto en Mr. E. Lemmens, advocaten bij de balie te Luik (in iedere zaak);

- de Orde van Vlaamse balies, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. D. Lindemans, advocaat bij de balie te Brussel (in de zaak nr. 6439);

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. P. Schaffner, advocaat bij de balie te Brussel (in iedere zaak).

Bij beschikking van 29 maart 2017 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers J.-P. Snappe en L. Lavrysen te hebben gehoord, beslist dat de zaken in staat van wijzen zijn, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 26 april 2017 en de zaken in beraad zullen worden genomen.

Ingevolge het verzoek van een partij om te worden gehoord, heeft het Hof bij beschikking van 26 april 2017 de dag van de terechtzitting bepaald op 17 mei 2017.

Op de openbare terechtzitting van 17 mei 2017 :

- zijn verschenen :

. Mr. S. Berbuto en Mr. E. Kiehl, advocaat bij de balie te Luik, *loco* Mr. E. Lemmens, voor de « Ordre des barreaux francophones et germanophone »;

. Mr. T. Souverijns, advocaat bij de balie te Brussel, *loco* Mr. D. Lindemans, voor de Orde van Vlaamse balies;

. Mr. P. Schaffner, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers J.-P. Snappe en L. Lavrysen verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- zijn de zaken in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in de bodemgeschillen*

De « Ordre des barreaux francophones et germanophone » (hierna : OBFG) en drie natuurlijke personen die aanvoeren dat zij, tijdens hun opsluiting in de gevangenis van Lantin, de gevolgen hebben geleden van de overbevolking in de gevangenis, hebben tegen de Belgische Staat een vordering ingesteld voor de Rechtbank van eerste aanleg Luik, afdeling Luik. Hun vordering strekt ertoe de Belgische Staat, wegens die overbevolking, burgerrechtelijk aansprakelijk te stellen op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

De OBFG wil in hoofdzaak verkrijgen dat de verwijzende rechter de Staat beveelt de gepaste maatregelen te nemen om een einde te maken aan die overbevolking, terwijl de drie natuurlijke personen een vergoeding bij equivalent vorderen van de morele schade die zij menen te hebben geleden.

De Belgische Staat voert de niet-ontvankelijkheid van de door de OBFG ingestelde vordering aan, om reden dat die laatstgenoemde niet in rechte kan treden om de belangen van de rechtzoekende te behartigen, in zoverre zij niet zou beschikken over een eigen belang in de zin van artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek.

Na die ontvankelijkheidskwestie te hebben onderzocht, beslist de verwijzende rechter aan het Hof de hiervoor weergegeven prejudiciële vraag te stellen.

Die zaak is ingeschreven onder nummer 6439 van de rol van het Hof.

De OBFG en een natuurlijke persoon die aanvoert dat hij, tijdens zijn opsluiting in de gevangenis van Vorst, de gevolgen heeft geleden van de overbevolking in de gevangenis, hebben tegen de Belgische Staat een vordering ingesteld voor de Franstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel. Die vordering, met hetzelfde onderwerp als die in de zaak nr. 6439, heeft de verwijzende rechter ertoe gebracht aan het Hof de hiervoor weergegeven prejudiciële vraag te stellen.

Die zaak is ingeschreven onder nummer 6519 van de rol van het Hof.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van de « Ordre des barreaux francophones et germanophone » (OBFG)

A.1.1. De interpretatie die het Hof van Cassatie in zijn arrest van 4 april 2005 geeft aan artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek en die in beide samengevoegde zaken het voorwerp van de prejudiciële vraag uitmaakt, is volgens de OBFG in strijd met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. De OBFG steunt op het arrest nr. 133/2013 van het Hof van 10 oktober 2013 en meent dat het Hof van Cassatie, door artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek aldus te interpreteren, een discriminatie invoert tussen, enerzijds, de OBFG, die geen vordering kan instellen die in werkelijkheid overeenstemt met een van haar statutaire doelen, de bescherming van de fundamentele vrijheden, en, anderzijds, de rechtspersonen die, krachtens enkele bijzondere wetten, een vordering kunnen instellen waarbij een aan diezelfde bescherming verbonden collectief belang wordt aangevoerd.

De OBFG is van mening dat zij, krachtens artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek, ertoe gemachtigd is tegen de Belgische Staat in rechte te treden om de belangen en de fundamentele rechten van de rechtzoekende te verdedigen. Zij haalt in die zin een beslissing aan van de Rechtbank van eerste aanleg Luik, die, steunend op het voormelde arrest van het Hof, de vordering die de OBFG tegen de Belgische Staat heeft ingesteld wegens de zelfdoding van een gedetineerde onder het stelsel van de bescherming van de maatschappij, ontvankelijk heeft geacht. Zij steunt ook op de arresten nrs. 16/2003 en 202/2004 van het Hof, waarbij aan de OBFG en de Orde van Vlaamse balies (hierna : OVB) een dergelijk belang zou zijn toegekend om, in hun hoedanigheid, de belangen van de rechtzoekende te behartigen. De OBFG haalt ten slotte het arrest nr. 3/2016 van 14 januari 2016 aan.

De prejudiciële vraag dient dus bevestigend te worden beantwoord.

De OBFG preciseert dat, hoewel met het arrest nr. 133/2013 is vastgesteld dat de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet voortvloeide uit een extrinsieke lacune die dus alleen door de wetgever kon worden hersteld, zulks te dezen niet het geval is, daar de discriminatie waarover de OBFG klaagt, haar oorsprong niet vindt in een extrinsieke lacune in de wetgeving, maar wel in een intrinsieke lacune, namelijk artikel 495, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek zoals het door het Hof van Cassatie wordt geïnterpreteerd.

A.1.2. In tegenstelling tot wat de Ministerraad aanvoert, is de situatie van de OBFG vergelijkbaar met die van de rechtspersonen die krachtens sommige wetten voor de justitiële rechter een vordering mogen instellen waarbij een collectief belang wordt aangevoerd dat is verbonden aan de bescherming van de fundamentele vrijheden zoals die door de Grondwet en de internationale verdragen worden erkend. Het Hof heeft zich overigens op die vergelijking gebaseerd in zijn arrest nr. 133/2013.

Dat de OBFG een publiekrechtelijke rechtspersoon is, heeft ook geen gevolgen, net zoals het niet relevant is om op te merken dat haar opdracht in de wet en niet in statuten is vastgelegd. Het Interfederaal Gelijkkansencentrum (UNIA) is aldus een publieke instelling die ertoe gemachtigd is in rechte te treden waarbij een aan de bescherming van de fundamentele vrijheden verbonden collectief belang wordt aangevoerd. De opdrachten van dat Centrum zijn overigens in de wet en niet in statuten vastgelegd.

Ten aanzien van de interpretatie die het Hof van Cassatie aan artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek geeft en die de grondslag van het standpunt van de Ministerraad vormt, licht de OBFG toe dat, in tegenstelling tot wat de Ministerraad aanvoert, artikel 495, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek niet enkel de definitie van de opdrachten van de OBFG in het eerste lid preciseert, aangezien in het bijzonder in dat tweede lid voor het eerst de behartiging van de belangen van de rechtzoekende wordt aangevoerd.

Ten slotte moet ervan worden uitgegaan dat, aangezien de behartiging van de belangen van de rechtzoekende klaarblijkelijk de verdediging van diens fundamentele rechten omvat, volgens de OBFG de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in die zin zijn geschonden dat de interpretatie die het Hof van Cassatie aan artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek geeft, haar niet toelaat voor de hoven en rechtbanken in rechte te treden om de fundamentele rechten en vrijheden van de rechtzoekende te verdedigen, terwijl sommige wetten dat vorderingsrecht aan sommige rechtspersonen toekennen.

Standpunt van de Orde van Vlaamse balies (OVB)

A.2.1. De OVB verzoekt het Hof, net als de OBF, de in beide samengevoegde zaken gestelde prejudiciële vraag bevestigend te beantwoorden.

Zij herinnert eraan dat het Hof het belang van de OVB en van de OBF om voor het Hof in rechte te treden of tussen te komen herhaaldelijk heeft bevestigd. Een en ander vloeit overigens voort uit de soepele interpretatie in het licht van het belang om in rechte te treden dat het Hof waarborgt aan de verenigingen die een collectief belang behartigen. De Raad van State doet hetzelfde. Het is juist dat het Hof van Cassatie niet dezelfde lijn volgt. Integendeel, het verwerpt, sinds een arrest van 19 september 1996, het beginsel zelf van de ontvankelijkheid van de collectieve vorderingen voor de gewone rechtbanken. Het heeft dat opnieuw gedaan met zijn arrest van 4 april 2005. De OVB merkt echter op dat de toenmalige eerste advocaat-generaal in zijn conclusies uitdrukkelijk had gesuggereerd dat de ordes van advocaten zouden kunnen beschikken over een belang om in rechte te treden wanneer de fundamentele rechten van de rechtzoekenden worden verdedigd.

Ten gronde is de OVB van mening dat het te dezen in het geding zijnde verschil in behandeling niet steunt op een pertinent en evenredig criterium. Hoewel de principiële uitsluiting van de *actio popularis* een gewettigd doel is, wordt dat doel evenwel niet bereikt door de OVB en de OBF te verbieden om voor de gewone rechtscolleges een collectieve vordering in naam van het belang van de rechtzoekenden in te stellen.

Die ordes waarborgen immers de naleving van de fundamentele rechten van de rechtzoekenden. Artikel 446 van het Gerechtelijk Wetboek kent aldus aan de advocaat de opdracht toe om de minstbedeelden bij te staan.

A.2.2. In haar memorie van antwoord weerlegt de OVB, op een vergelijkbare manier als de OBF, de stelling van de Ministerraad in verband met de niet-vergelijkbaarheid van de in het geding zijnde rechtspersonen, waarbij zij in het bijzonder het eerste argument verwerpt dat is afgeleid uit de ontstentenis van statuten van die ordes, alsook het tweede argument dat steunt op de interpretatie die het Hof van Cassatie aan artikel 495, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek geeft. Ten slotte weerlegt de OVB, net als de OBF, ook het argument volgens hetwelk de opdrachten van beide ordes niet zouden vallen onder de bescherming van de fundamentele rechten van de rechtzoekenden.

Standpunt van de Ministerraad

A.3.1. De Ministerraad herinnert in de eerste plaats eraan dat de partijen voor het Hof de inhoud van een prejudiciële vraag niet mogen wijzigen en dat men zich te dezen dus moet houden aan de motivering van de twee verwijzingsvonnissen waarin de elementen van de onderhavige vergelijking duidelijk worden gepreciseerd. Het vorderingsrecht van de OBF voor de gewone rechtscolleges, zoals haar dat is toegekend door artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek in de interpretatie die het Hof van Cassatie eraan geeft, wordt vergeleken met het vorderingsrecht van de rechtspersonen die een collectief belang aanvoeren dat is verbonden aan de bescherming van de fundamentele rechten, zoals sommige wetten hun dat recht verlenen. De Ministerraad vervolgt dat, aangezien de twee vonnissen verwijzen naar het arrest nr. 133/2013 van het Hof, echter ook dient te worden gerefereerd aan de overweging B.10 ervan, waarin de vier wetten worden gepreciseerd waarvan sprake is.

De Ministerraad is van mening dat de twee categorieën van personen niet vergelijkbaar zijn. Ook hij steunt op het arrest nr. 133/2013 van het Hof en stelt dat het Hof de vaststelling van ongrondwettigheid heeft beperkt tot het vorderingsrecht dat is toegekend aan de rechtspersonen die statutair tot doel hebben een einde te maken aan de onmenselijke en vernederende behandelingen, met uitsluiting van die waarvan het statutair doel zulks niet omvat. De opdrachten van de OBF zijn echter niet bepaald door een statuut, maar bij de wet, en artikel 495, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek kent haar overigens niet de opdracht toe initiatieven en maatregelen te nemen die nuttig zijn om de belangen van de advocaat en van de rechtzoekende te behartigen, waarbij dat lid alleen de voorwaarden preciseert waaronder die opdrachten worden uitgevoerd, zoals het Hof van Cassatie in zijn arrest van 4 april 2005 heeft geoordeeld.

Ten slotte verleent artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek de OBFG niet de opdracht om de bescherming van de fundamentele rechten van de rechtzoekende te verzekeren. Voor de twee in het geding zijnde categorieën zou dus niet, naar analogie, de redenering kunnen worden gevolgd die in het arrest nr. 133/2013 zou kunnen worden gesuggereerd en de prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

A.3.2. In zijn memorie van antwoord verwerpt de Ministerraad de verwijzing naar artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, die de OVB in haar memorie maakt, daar de schending van die bepaling in geen van beide prejudiciële vragen is aangevoerd.

Hij is vervolgens van mening dat de argumentatie van beide ordes niet gegrond is en tracht in het bijzonder die van de OVB te weerleggen. Hij verwijt die laatste het wezen van het beroep van advocaat, dat bij de uitoefening ervan de bescherming van de fundamentele rechten van de rechtzoekende kan inhouden, te verwarren met de wettelijke opdracht die aan de ordes van de balies is toevertrouwd. Artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek belet de advocaten geenszins voor de gewone rechtscolleges een vordering in te stellen die ertoe strekt de belangen van de rechtzoekende te behartigen. De beperking van het vorderingsrecht voor de OBFG en de OVB heeft overigens om die reden geen onevenredige gevolgen. Vervolgens is het onjuist te beschouwen dat de wettelijke opdracht van de twee ordes erin bestaat een aan de bescherming van de fundamentele vrijheden van de rechtzoekenden verbonden collectief belang te behartigen. De Ministerraad trek uit het arrest nr. 133/2013 een andere lering in zoverre het grondwettelijk rechtscollege in dat arrest heeft geoordeeld dat een vordering het bestaan van een rechtstreeks verband veronderstelt tussen de rechtspersonen en het recht dat zij aanvoeren om de ontvankelijkheid van hun beroep te verantwoorden in de zin van de artikelen 17 en 18 van het Gerechtelijk Wetboek.

Ten slotte is de Ministerraad van mening dat het Hof niet kan ingaan op het verzoek om een beroep te doen op een verzoenende interpretatie van artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek, verzoek dat in ondergeschikte orde is geformuleerd door de OBFG en de OVB. De twee ordes laten immers na dat artikel in perspectief te plaatsen. Zelfs in de veronderstelling dat het Hof voor recht zegt dat de getoetste norm de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in de door de verwijzende rechter voorgestelde interpretatie schendt en zelfs indien wordt beschouwd dat die discriminatie uit de getoetste norm zelf voortvloeit, dan nog zou een dergelijke verzoenende interpretatie geen rekening houden met de beoordelingsbevoegdheid van de wetgever, aan wie het in elk geval zou toekomen te beslissen onder welke voorwaarden de twee ordes voor de gewone rechtscolleges een vordering zouden kunnen instellen die ertoe strekt de belangen van de rechtzoekende te behartigen.

A.3.3. In zijn memorie van wederantwoord stelt de Ministerraad allereerst vast dat artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek is gewijzigd bij artikel 5 van de wet van 21 november 2016 betreffende bepaalde rechten van personen die worden verhoord, maar dat die wijziging volgens hem geen gevolgen heeft voor het onderzoek van de prejudiciële vragen.

De Ministerraad is vervolgens van mening dat het bij dat onderzoek niet de bedoeling is een interpretatie van artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek, namelijk die van het Hof van Cassatie, te plaatsen tegenover een andere, die van het Hof, die voorrang zou moeten hebben. Die twee soorten rechtspraak moeten niet tegenover elkaar worden geplaatst. Zoals het Hof in zijn arrest nr. 133/2013 eraan heeft herinnerd, heeft de wetgever aan de gewone rechtscolleges, enerzijds, en aan het Grondwettelijk Hof, anderzijds, de zorg toevertrouwd om binnen hun respectieve bevoegdheidssfeer de inhoud van die belangenvereiste vast te stellen.

Het verschil in rechtspraak tussen beide hoven vloeit voort uit de aard van het contentieux : subjectief contentieux voor de gewone rechtscolleges, objectief contentieux voor het Hof. Dat fundamentele verschil lijken zowel de OBFG als de OVB uit het oog te hebben verloren.

Dat is echter precies het standpunt van de Belgische Staat voor de verwijzende rechtscolleges : er is geen rechtstreeks verband tussen de detentievoorwaarden die wegens de overbevolking in de gevangenis worden aangeklaagd, en de OBFG, eisende partij, in het kader van de ingestelde vorderingen inzake burgerlijke aansprakelijkheid.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag, die in beide samengevoegde zaken identiek is, heeft betrekking op artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek. Dat artikel, zoals het van toepassing is op de in het geding zijnde geschillen, bepaalt :

« De Orde van Vlaamse Balies en de Ordre des Barreaux francophones et germanophone hebben, elk voor de balies die er deel van uitmaken, de taak te waken over de eer, de rechten en de gemeenschappelijke beroepsbelangen van hun leden en zijn bevoegd voor de juridische bijstand, de stage, de beroepsopleiding van de advocaten-stagiairs en de vorming van alle advocaten behorende tot de balies die er deel van uitmaken.

Ze nemen initiatieven en maatregelen die nuttig zijn voor de opleiding, de tuchtrechtelijke regels en de loyaleit in het beroep en voor de behartiging van de belangen van de advocaat en van de rechtzoekende.

Elk van beide kan betreffende die aangelegenheden voorstellen doen aan de bevoegde overheden ».

B.2.1. De prejudiciële vraag betreft het verschil in behandeling dat, volgens de interpretatie die de verwijzende rechters aan de bepaling geven, zou bestaan tussen, enerzijds, de « Ordre des barreaux francophones et germanophone » (OBFG), die geen vordering zou kunnen instellen die ertoe strekt de fundamentele vrijheden van de rechtzoekenden voor de hoven en rechtbanken te verdedigen zoals die zijn erkend door de Grondwet en door de internationale verdragen die België binden, en, anderzijds, de rechtspersonen die krachtens sommige wetten voor de hoven en rechtbanken een vordering kunnen instellen waarbij een collectief belang van de rechtzoekenden wordt aangevoerd dat verbonden is aan de bescherming van de fundamentele vrijheden zoals die worden gewaarborgd door de Grondwet en de internationale verdragen die België binden.

B.2.2. Voor de verwijzende rechters beoogt de OBFG de vordering inzake een collectief belang te verdedigen die zij heeft ingesteld tegen de Belgische Staat, die zij aansprakelijk acht voor de overbevolking in de gevangenissen van respectievelijk Lantin (zaak nr. 6439) en Vorst (zaak nr. 6519). Haar toegang tot de gewone rechtscolleges wordt volgens haar echter verhinderd in de interpretatie van artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek volgens welke zij niet zou doen blijken van de hoedanigheid, noch van het rechtstreekse belang die bij artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek zijn vereist.

B.3. Artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« De rechtsvordering kan niet worden toegelaten, indien de eiser geen hoedanigheid en geen belang heeft om ze in te dienen ».

B.4.1. De in het geding zijnde bepaling, die moet worden gelezen in samenhang met artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek, houdt in dat de OBFG en de Orde van Vlaamse balies (OVB) het beginsel in acht nemen volgens hetwelk de vereiste van een belang om in rechte te treden, als gemeen recht van de gerechtelijke procedure, zowel aan de natuurlijke personen als aan de verenigingen en andere rechtspersonen wordt opgelegd, onverminderd de wetten die de wetgever zou aannemen om aan verenigingen of aan andere rechtspersonen een specifiek vorderingsrecht toe te vertrouwen.

Het verslag van de Koninklijk Commissaris voor de Gerechtelijke Hervorming vermeldt :

« Moest te dezer gelegenheid aan verenigingen al of niet de machtiging worden toegekend om in rechte op te treden tot vrijwaring van collectieve belangen ? Sommige voorbeelden uit het vergelijkend recht kunnen ongetwijfeld worden aangehaald. Zo hebben in de Verenigde Staten, evenals in Groot-Brittannië verenigingen, die opgericht zijn tot bescherming of verdediging, zoals van kinderen, hun recht tot optreden kunnen doen erkennen. In Frankrijk werd daarentegen voor dertig jaar een voorstel neergelegd dat ertoe strekte aan verenigingen met erkend openbaar nut een recht tot dagvaarding te doen toekennen : het werd afgewezen. Maar, voordat daarin werd voorzien door wetten, decreten of verordeningen, heeft men aangenomen dat de rechtspersonen, de beroepsorden en -verenigingen in rechte kunnen optreden voor de vrijwaring van hun collectieve belangen. Of deze rechtspraak kan uitgebreid worden tot de ontvankelijkheid van vorderingen van verdedigingsverenigingen of van private beroepsgroeperingen, stelt een probleem met veel aspecten dat de regels van de rechtspleging te buiten gaat. In onze rechtspraak bestaan talrijke toepassingen van de erkenning van het recht tot optreden van verenigingen, ofwel ter verdediging van hun eigen belangen, wat vanzelf spreekt, ofwel voor de collectieve verdediging van de belangen van hun leden, zo deze laatsten individueel geschaad werden. Het Gerechtelijk Wetboek staat hun dit evenals gisteren toe, zo hun belang gerechtvaardigd is. Maar voor de beoordeling daarvan moet men zich bij het oordeel van de rechtbanken neerleggen. Hun toezicht geeft de mogelijkheid de klip te omzeilen die erin bestaat dat ' verenigingen met de meest verscheiden oogmerken vrij en zonder ernstige waarborgen kunnen opgericht worden ' en zich als titularis van de rechten voordoen » (*Parl. St.*, Senaat, 1963-1964, nr. 60, pp. 23 en 24).

B.4.2. De gewone rechtscolleges hebben van de aan hen toegekende beoordelingsbevoegdheid gebruik gemaakt naar gelang van het contentieux waarvan zij moeten kennismaken, zoals bepaald in de artikelen 144 en 145 van de Grondwet.

Aldus heeft het Hof van Cassatie geoordeeld :

« Overwegende dat de vordering van een natuurlijke persoon of rechtspersoon, tenzij de wet anders bepaalt, krachtens artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek niet kan worden toegelaten indien de eiser geen persoonlijk en rechtstreeks belang, d.w.z. een eigen belang, heeft;

Overwegende dat artikel 495, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de *Ordre des barreaux francophones et germanophone*, elk voor de balies die er deel van uitmaken, de taak hebben te waken over de eer, de rechten en de gemeenschappelijke beroepsbelangen van hun leden en bevoegd zijn voor de juridische bijstand, de stage, de beroepsopleiding van de advocaten-stagiairs en de vorming van alle advocaten behorende tot de balies die er deel van uitmaken;

Overwegende dat het tweede en derde lid van dat artikel, door aan de *Ordre* toestemming te verlenen initiatieven en maatregelen te nemen die nuttig zijn voor de opleiding, de tuchtrechtelijke regels en de loyaleit in het beroep en voor de behartiging van de belangen van de advocaat en van de rechtzoekende, en wat dat betreft voorstellen te doen aan de bevoegde overheden, niet tot gevolg hebben dat de opdracht die het eerste lid haar toevertrouwt, uitgebreid wordt, maar dat de voorwaarden gepreciseerd worden waaronder die opdracht uitgevoerd wordt;

Dat die bepalingen, die niet afwijken van artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek, de *Ordre* niet toestaan een vordering in te stellen om de belangen van de rechtzoekende te behartigen » (Cass., 4 april 2005, *Arr. Cass.*, 2005, nr. 194).

B.5. De Ministerraad voert aan dat het in het geding zijnde verschil in behandeling verantwoord zou zijn door het gegeven dat de partijen in een aan de gewone rechtscolleges voorgelegd geschil in rechte treden om een einde te laten maken aan een schending van een recht waarvan zij beweren houder te zijn (subjectief contentieux), hetgeen niet het geval zou zijn voor de partijen die, voor het Hof of de Raad van State, de geldigheid betwisten van een wetskrachtige of reglementaire norm (objectief contentieux).

Te dezen heeft, in tegenstelling tot wat de Ministerraad aanvoert, de door de twee verwijzende rechters aan het Hof voorgelegde vergelijking geen betrekking op het verschil tussen de twee soorten geschillenbeslechting, maar op het verschil in behandeling van, enerzijds, de rechtspersonen aan wie sommige bijzondere wetten een vorderingsrecht inzake een collectief belang voor de gewone rechtscolleges toekennen en, anderzijds, de OBF, die, in de interpretatie die die rechters aan artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek geven, niet zou kunnen beschikken over hetzelfde vorderingsrecht om, zoals de eerstgenoemden, de

fundamentele vrijheden van de rechtzoekenden te verdedigen zoals die worden gewaarborgd door de Grondwet en de internationale verdragen die België binden.

B.6. De wetgever heeft verscheidene wetten aangenomen waarbij hij aan bepaalde verenigingen die een collectief belang nastreven een vorderingsrecht toekent, onder meer in economische aangelegenheden of om de verenigbaarheid van de Belgische wetgeving met de bepalingen van internationaal recht die België binden, te verzekeren.

B.7. Bepaalde wetten hebben het overigens mogelijk gemaakt bij de hoven en rechtbanken van de rechterlijke orde een vorderingsrecht toe te kennen aan verenigingen die een collectief belang aanvoeren dat verband houdt met de bescherming van de fundamentele vrijheden zoals zij zijn erkend in de Grondwet en in de internationale verdragen die België binden. Dat geldt voor de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden (artikel 32), de wet van 23 maart 1995 tot bestraffing van het ontkennen, minimaliseren, rechtvaardigen of goedkeuren van de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaalsocialistische regime is gepleegd (artikel 4), de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie (artikel 30) en de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen (artikel 35).

B.8. Artikel 495, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt met name dat de OBFG initiatieven en maatregelen neemt die nuttig zijn voor de behartiging van de belangen van de rechtzoekende. De OBFG voert voor de verwijzende rechters aan dat zij een vordering instelt die overeenstemt met de bijzondere aard van de opdracht die haar is toegewezen bij de in het geding zijnde bepaling, waarvan het onderwerp bijgevolg onderscheiden is van het algemeen belang, en die het collectief belang van de rechtzoekenden betreft dat zij, op grond van diezelfde bepaling, met name moet verdedigen. Onder die voorwaarden kan de OBFG doen blijken van een rechtstreeks belang om in rechte te treden teneinde het collectief belang van de rechtzoekenden als subjecten van rechterlijke beslissingen met betrekking tot de fundamentele vrijheden te behartigen. Dat belang valt niet noodzakelijk samen met het individueel belang van de rechtzoekende dat een advocaat moet verdedigen, hetgeen de rechter toekomt na te gaan.

B.9.1. In de interpretatie van de in het geding zijnde bepaling volgens welke, wanneer de OBFG een vordering instelt die ertoe strekt een einde te laten maken aan de schending van

fundamentele vrijheden die zijn erkend door de Grondwet en door internationale verdragen die België binden, die vordering onontvankelijk is, wordt de OBFNG gediscrimineerd ten opzichte van de in B.7 beoogde verenigingen : zowel de OBFNG als die andere verenigingen voeren immers een collectief belang aan dat is verbonden aan de bescherming van de rechtzoekenden als subjecten van rechterlijke beslissingen met betrekking tot fundamentele vrijheden.

B.9.2. In die interpretatie is de in het geding zijnde bepaling derhalve niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en dient de prejudiciële vraag bevestigend te worden beantwoord.

B.10.1. Artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek kan evenwel, onder de in B.8 vermelde voorwaarden, zo worden geïnterpreteerd dat het de OBFNG toelaat een vordering in te stellen die ertoe strekt de collectieve belangen te behartigen van de rechtzoekenden als subjecten van rechterlijke beslissingen met betrekking tot de fundamentele vrijheden zoals die zijn erkend door de Grondwet en door internationale verdragen die België binden.

B.10.2. In die interpretatie is de in het geding zijnde bepaling bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en dient de prejudiciële vraag ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

- In die zin geïnterpreteerd dat de « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* » voor de gewone rechtscolleges geen vordering kan instellen die ertoe strekt het collectieve belang te behartigen van de rechtzoekenden wanneer zij met name een schending aanvoert van de fundamentele vrijheden die zijn erkend door de Grondwet en door de internationale verdragen die België binden, schendt artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

- In die zin geïnterpreteerd dat de « *Ordre des barreaux francophones et germanophone* » voor de gewone rechtscolleges een vordering kan instellen die ertoe strekt het collectieve belang te behartigen van de rechtzoekenden als subjecten van rechterlijke beslissingen met betrekking tot de fundamentele vrijheden die zijn erkend door de Grondwet en door de internationale verdragen die België binden, en waarbij zij een schending daarvan aanvoert, schendt artikel 495 van het Gerechtelijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus gewezen in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 6 juli 2017.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

J. Spreutels